

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. УСТАВНИ ОСНОВ

Уставни основ за доношење овог закона садржан је у чл. 64. до 66. Устава Републике Србије.

II РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Разлози за доношење овог закона произлазе из анализе његове досадашње примене у пракси и потребе измена и допуна постојећих законских решења у циљу његовог унапређења.

Породични закон се примењује од 1. јула 2005. године. Извршена је анализа његових ефеката у пракси, а све у циљу унапређења законских одредби. Анализа постојећег стања, анализа упоредне праксе, препорука и преузетих међународних обавеза у области породичноправне заштите, указала је на, поред постојања кључног проблема - недовољно повољан положај деце и пунолетних штићеника у породичноправним односима, његових узрока и последица, и њихове величине и значаја, потребу иновирања одређених законских решења, у циљу постизања промене у друштву која би се огледала у унапређеном стандарду у породичноправним односима и заштити, а нарочито у унапређеном остваривању права и побољшаном положају детета и пунолетних штићеника, али и у унапређеним правима и положају других чланова породице којима је неопходна помоћ и подршка државе. Конкретније, неопходно је применити основне принципе који су садржани у Конвенцији о правима детета, односно принципе учешћа детета и уважавања његовог мишљења у циљу постизања његовог најбољег интереса, промоцију породичноправних вредности заснованих на међународним стандардима, омогућити бољу заштиту деце од насиља уз изричиту забрану телесног кажњавања деце у свим окружењима, укључујући и породицу, као и максималну посвећеност свих надлежних органа и заинтересованих страна, те спречити закључење дечијих и принудних дечијих бракова. Пунолетне особе, а нарочито штићеници као најосетљивија категорија одраслих, налазе се „у средишту” проблема, те и у погледу унапређења њиховог статуса (постизања зацртане промене) треба предузети конкретне мере. Спречавање уочених злоупотреба, појачани надзор и координација између надлежних органа, стицање неопходних знања, као и примена успешне међународне праксе, утицаће на унапређење статуса појединаца и подићи ниво породично правне заштите у Републици Србији на виши ниво. Након разматрања свих предложених решења и њихових приступило се изменама и допунама законских одредби.

III. ОБЈАШЊЕЊЕ ПОЈЕДИНИХ ОДРЕДАБА

Чланом 1. допуњен је члан 1. ставом 2. да се изрази који се користе у овом закону, а имају родно значење, користе неутрално и односе се једнако на мушки и женски пол, осим ако из смисла поједине одредбе не произилази другачије.

Чланом 2. додат је нови назив члана „Начело забране дискриминације“ и нови члан 1а. којим је уведено начело забране дискриминације, односно да је у остваривању права и дужности утврђених овим законом забрањен сваки облик непосредне и посредне дискриминације, у складу са прописима о забрани дискриминације.

Чланом 3. измењен је и допуњен члан 2. тако што је наглашено право сваког на живот у породичном окружењу и право на поштовање породичног живота. Истим чланом прописано је да мере којима се задире у породични живот морају бити нужне и примењују се само под условом да

се њихова сврха не може успешно остварити предузимањем блажих мера, укључујући превентивне мере и пружање помоћи и подршке породици.

Чланом 4. допуњен је члан 6. новим ставом 1., којим је дата дефиниција детета и новим ставом 2. којим је прописано да су права детета недељива, узајамно повезана и да се целовито остварују.

Чланом 5. извршена је измена у члану 11. брисањем одредбе која дозвољава могућност стицања потпуне пословне способности пре пунолетства склапањем брака малолетника старијег од 16 година уз дозволу суда. Како су брисане одредбе о склапању малолетничког брака, искључује се и могућност стицања пословне способности склапањем таквог брака. Задржано је право лица старијег од 16 година које је постало родитељ да тражи дозволу суда за стицање потпуне пословне способности.

Чланом 6. допуњен је члан 14. на начин да министарство надлежно за бригу о породици и демографију може вршити надзор над стручним радом центра за породични смештај и усвојење у обављању послова хранитељства и да министар надлежан за породичну заштиту прописује начин вршења надзора над стручним радом центра за породични смештај и усвојење у обављању послова хранитељства.

Чланом 7. извршена је измена у члану 23. брисањем става 2. који дозвољава склапање брака малолетника уз дозволу суда. Наведени бракови угрожавају психофизичко здравље девојчица и излажу их ризику од насиља у породици и трговине људима. У Републици Србији постоји Национална коалиција за окончање дечјих бракова у Србији, основана 2019. на иницијативу Координационог тела за родну равноправност и УНИЦЕФ-а, окупља релевантне актере ради спречавања дечјих бракова. Општим протоколом Владе за заштиту деце од насиља из фебруара 2022. године, дечји, рани и принудни бракови су дефинисани као облици насиља који представљају грубо кршење права детета, посебно девојчица. Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022 – 2030 година, у оквиру Посебног циља 7: Унапређен приступ услугама социјалне заштите, доступност и делотворност новчаних давања ради смањења сиромаштва и повећања социјалне укључености Рома и Ромкиња у локалној заједници, Мера 7.1. Јачање улоге и капацитета јавног сектора за развој и примену социјалних политика, права и услуга које одговарају на потребе појединаца и породица, утврђује потребу да се одговарајућим активностима позитивно утиче на решавање проблема дечијих, раних и принудних бракова, породичног и партнерског насиља, дечијег и принудног рада, повећавању доступности услуга и програма који се односе на образовање, становање, запошљавање и здравствену заштиту. Комитет за права детета је 2017. године изразио забринутост што Породични закон обухвата изузетке који омогућавају склапање брака лицима која су навршила 16 година. У вези наведеног, Комитет је препоручио измене Породичног закона и уклањање свих изузетака који омогућавају склапање брака лицу које није навршило 18 година. Наведеним изменама Република Србија испуњава своје обавезе из Конвенције УН о елиминисању свих облика дискриминације жена и Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истамбулска конвенција). У извештају Европске комисије за Србију за 2025. годину, у делу који се односи на права детета, наводи се да "Србија такође треба да измени своје породично право како би се изричито забранило телесно кажњавање деце у породици и дечји бракови".

Чланом 8. брише се назив одељка „Рушљивост брака“ изнад члана 37. и мења члан 37. који прописује да је брак који склопи малолетник ништав, а не рушљив, с обзиром да је искључена могућност склапања таквог брака уз дозволу суда. Санкција за склапање таквог брака је ништавост, а не рушљивост.

Чланом 9. додаје се изнад наслова члана 38. „Принуда“ нови назив одељка „Рушљивост брака“, с обзиром да је брисан члан 37. који је дефинисао малолетнички брак као разлог рушљивости. Нови одељак садржи разлоге за рушљивост брака који су прописани у овом нацрту у чл. 38. и чл. 39. (принуда и заблуда).

Чланом 10. даје се овлашћење матичару да, ако је дете рођено у иностранству, а у иностраном изводу није уписан податак о мајци, изврши упис детета у матичну књигу рођених уз напомену да материнство није утврђено. Потребно је регулисати институт сурогат мајчинства, с обзиром на то да се у пракси све више појављују случајеви да су у иностраним изводима из матичне књиге рођених за дете уписани само подаци о оцу, без података о мајци. Наиме, у складу са прописима о држављанству дете има право на држављанство РС према држављанству једног од родитеља (у овим случајевима оца) који је у тренутку рођена детета држављанин РС, а држављанство РС уписује се у матичну књигу рођених истовремено са уписом рођења детета (на основу извода иностраног органа). Како Породични закон не предвиђа институт сурогат мајчинства, као ни правну ситуацију када мајка детета није позната, односно уписана у извод из матичне књиге рођених за дете које је рођено у иностранству, а очинство познато и уписано у инострану јавну исправу (извод из МКР), док је у складу са овим законом мајка детета жена која је родила дете, ради омогућавања остваривања права детета на држављанство и упис у матичну књигу рођених, потребно је регулисати спорно питање, а све у циљу остваривања најбољег интереса детета.

Чланом 11. мења се став 1. члана 51. прописивањем права мушкарцу који себе сматра оцем детета на давање изјаве о признању очинства и пред дипломатско-конзуларним представништвом Републике Србије у иностранству. Осим тога, признање се може извршити и у здравственој установи у којој је дете рођено, односно у здравственој установи која пријављује рођење детета, што до сада није било прописано. С тим у вези, услуга „Бебо, добро дошла на свет“ омогућава родитељима да већ у породицишту, на једном месту, заврше кључне административне поступке – упис детета у матичну књигу рођених, пријаву пребивалишта, остваривање права на здравствено осигурање и подношење захтева за финансијску подршку уродитељима са децом. Ради пуног остваривања права детета од самог рођења, неопходно је да ова услуга обухвати и децу родитеља који нису у браку. У тим случајевима, давање изјаве о признању очинства у породицишту, уз сагласност оба родитеља, која би се без одлагања унела у пријаву рођења, омогућиће директан упис података о оцу детета у матичну књигу рођених, чиме би се избегло додатно оптерећење за родитеље и административне процедуре органа, односно одлазак у матичну службу ради давања изјаве о признању очинства. Тренутно, родитељи у породицишту дају заједничку изјаву о личном имену детета, те би законско омогућавање давања изјаве о признању детета већ у породицишту, обезбедило доследну примену начела најбољег интереса детета, успостављање једнаког правног положаја све деце.

Чланом 12. измењен је назив одељка изнад члана 57. „Материнство и очинство уз биомедицинску помоћ“ у назив „Материнство и очинство у случају зачећа поступком биомедицински потпомогнутог оплођења.“, чиме је извршено усклађивање термина са позитивним прописима из области здравствене заштите. У том смислу измењени су ст. 1. и 2. члана 57.

Чланом 13. извршено је усклађивање законских термина из одредби члана 58. које се односе на очинство у случају зачећа поступком биомедицински потпомогнутог оплођења са позитивним прописима из области здравствене заштите.

Чланом 14. измењен је став 2. члана 62. који прописује да дете које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање може дати пристанак за предузимање медицинске мере, уместо медицинског захвата, чиме је извршено усаглашавање са прописима из здравствене заштите.

Чланом 15. брисане су у члану 64. ст. 1. и 2. речи: „(млађи малолетник“ и „(старији малолетник)“ из разлога што је довољно користити термин „дете“ у наведеним одредбама, а за одређивање пословне способности детета довољне су законом одређене границе старосне доби у члану 64. без коришћења наведених термина.

Чланом 16. измењени су ст. 4. и 5. члана 65. на начин да је брисана старосна граница од 10 година након које дете може изразити своје мишљење и дато право детету да се, осим другим државним органима и институцијама, може обратити и Заштитнику грађана и другим независним државним органима који се баве заштитом људских и мањинских права. Циљ ове измене је да се омогући и детету млађем од 10 година да слободно изрази своје мишљење у судском или управном поступку у којем се одлучује о његовом праву, с обзиром да и деца тог узраста, на одређени начин, у складу са узрастом, могу изразити свој однос према одређеном питању које је за њих важно. Осим тога, проширује се круг субјеката којима се дете може обратити и затражити помоћ у остваривању свог права. Министар надлежан за породичну заштиту прописује начин утврђивања мишљења детета у поступцима пред органом старатељства из области породичноправних односа

Чланом 17. мења се став 3. у члану 68. став 3. чиме се врши одређено термилошко усаглашавање са другим прописом. Наиме чланом 68. Закона о правима пацијената су прописани услови под којима родитељи могу да добију обавештења о здравственом стању детета, укључујући и дете старије од 15. година. У складу са поменутиим чланом закона, садашњи термин у Породичном закону "здравствене установе" не обухвата друге пружаоце здравствене заштите, као што су правна лица која пружају здравствену заштиту у оквиру приватне праксе и друга правна лица која обављају здравствену делатност (установе социјалне заштите, факултети здравствене струке, предшколске установе, заводи за извршење кривичних санкција). Истим ставом дато је право родитељима да се ради добијања информација о детету обраћају, поред образовних установа и пружаоца здравствене заштите, и установама социјалне заштите.

Чланом 18. брисан је став 2. члана 69. који се односи на забрану родитеља да подвргавају дете понижавајућим поступцима и казнама које вређају људско достојанство детета и дужни су да дете штите од таквих поступака других лица. Ово је учињено из разлога што је таква забрана детаљније регулисана новим чланом 70а.

Чланом 19. допуњена је одредба из члана 70. која се односи на право и дужност родитеља да васпитавају дете, у смислу да права и дужности родитеља да дете усмеравају ка усвајању и поштовању вредности мира, достојанства, толеранције, слободе, равноправности и солидарности, што прописује Конвенција УН о правима детета (Преамбула, ст. 7).

Чланом 20. после члана 70. додат је нови назив члана: „Забрана понижавајућег поступања и кажњавања“ и нови члан 70 а. којим се забрањује родитељима да у чувању, подизању и васпитавању детета подвргавају дете понижавајућим поступцима, телесном кажњавању и другим казнама које вређају људско достојанство и интегритет детета. Забрана се односи и на хранитеље, старатеље и сва друга лица која се старају о детету или са дететом долазе у контакт у породици или другој

средини. Сва ова лица су дужна да штите дете од наведених поступака. Општим протоколом Владе за заштиту деце од насиља из 2022. године, телесно кажњавање детета као васпитно средство представља један од облика физичког насиља над дететом. Комитет за права детета УН је дефинисао „телесну” или „физичку” казну као свако кажњавање у коме се користи физичка сила са намером да се нанесе одређени, па макар и најмањи, степен бола или нелагоде. Општи коментар Комитета бр. 8 (2006) о „Праву детета на заштиту од телесног кажњавања и других окрутних или понижавајућих облика кажњавања (чл. 19; 28, ст. 2; и 37, између осталих)” потврдио је ове обавезе, које су поновљене у Општем коментару бр. 13 (2011) о „Праву детета на слободу од свих облика насиља”. Комитет редовно проверава како се у државама спроводи Конвенција УН-а о правима детета и систематски препоручује забрану телесног кажњавања у својим закључним запажањима. Остала тела за праћење међународних споразума такође препоручују забрану и то питање се редовно покреће у Универзалном периодичном прегледу стања људских права у државама. У извештају Европске комисије за Србију за 2025. годину, у делу који се односи на права детета, наводи се да "Србија такође треба да измени своје породично право како би се изричито забранило телесно кажњавање деце у породици и дејчи бракови". Дакле, наведена допуна у овом нацрту је у функцији остваривања права детета на заштиту од насиља и испуњавања међународних обавеза Републике Србије да укине телесно кажњавање као васпитно средство у свим срединама у којима се дете налази.

Чланом 21. допуњен је и измењен члан 71. који се односи на образовање детета, на начин да је извршено усаглашавање са прописом из области образовања и уведена обавеза заштите најбољег интереса применом овлашћења родитеља на образовање у складу са етичким уверењима родитеља.

Чланом 22. мења се став 1. члана 77. којим се прописује да родитељ самостално врши родитељско право ако је други родитељ ограничене пословне способности у односу на права и дужности на старање о детету. Измена овог члана усаглашена је са укидањем института лишења пословне способности у овом нацрту и увођења института ограничења пословне способности.

Чланом 23. врше се измене у члану 78, тако да се бришу ст. 3. и 4. из разлога што се назив члана 78. односи на споразум о самосталном вршењу родитељског права, а наведени ставови се односе на права и дужности родитеља који не врши родитељско право (став 3.) и питања која битно утичу на живот детета (став 4.).

Чланом 24. врши се допуна, тако што се после члана 78. додаје нови назив члана 78а „Права и дужности родитеља који не врши родитељско право” и нови члан 78а. који садржи права и дужности родитеља који не врши родитељско право у свим ситуацијама, правним и фактичким, а не само на основу споразума родитеља који је потврдио суд својом одлуком, што је садашње решење у члану 78. ст. 3. и 4. Осим тога, нови члан 78а у ставу 3. прописује да о питањима која битно утичу на живот детета о којима постоји спор родитеља одлучује суд у поступку за вршење родитељског права, у најбољем интересу детета. Актуелна пракса судова је да у таквим случајевима доносе одлуку о делимичном лишењу родитељског права. Таква пракса се наслања на схватање Врховног касационог суда који је 2007. године заузео следећи став: „По становишту Врховног суда, суд није овлашћен да уместо родитеља одлучује о пребивалишту малолетног детета или да доноси одлуке које замењују заједничке одлуке родитеља о битним питањима вршења родитељског права – која утичу на живот малолетног детета, као што је образовање детета, предузимање већих медицинских захвата над дететом, промена пребивалишта детета или располагање имовином детета велике вредности, а превентивни и корективни надзор над вршењем родитељског права обавља орган старатељства а не суд. Суд је, зависно од околности случаја, овлашћен да у поступку одлучивања о

вршењу родитељског права, између осталог, делимично лиши родитеља који не врши родитељско право да одлучује о питањима која битно утичу на живот детета, ако несавесно врши права или дужности из садржине родитељског права ... У поновном поступку првостепени суд ће отклонити речене недостатке, наложити уређење тужбе у погледу захтева противтужбе који може бити усмерен на делимично лишавање родитељског права, а не на доношење одлуке која замењује сагласност родитеља за одвођење малолетног детета у иностранство или о делимичном лишавању родитељског права одлучити по службеној дужности – у спору који се води поводом вршења родитељског права, у изложеном смислу употпунити чињенично стање и донети закониту и правилну одлуку.“ (Решење Врховног суда Србије Рев. 2557/06 од 1. марта 2007). Овај став је наишао на оправдану критику теоретичара породичног права, који указују да противљење родитеља који не врши родитељско право одлучи другог родитеља који самостално врши родитељско право у односу на неко питање које је битно за живот детета не значи да је он несавестан родитељ и да га суд мора претходно лишити родитељског права да би донео одлуку о тужбеном захтеву мајке. Да би се оваква погрешна судска пракса изменила и избегли еветуални поступци пред Европским судом за људска права, који лишење родитељског права третира као најригорознију меру којом се задире у породични живот, додат је став 3. у новом члану 78а.

Чланом 25. допуњује се члан 79. тако што се додаје нови став 2. који прописује садржај активности органа старатељства у обављању превентивног надзора над вршењем родитељског права. Новим ставом 2. прописано је да орган старатељства предузима саветодавно усмеравање и информисање родитеља у циљу: одговорног вршења родитељског права, остваривања права детета на обезбеђивање најбољих могућих животних и здравствених услова за правилан и потпун развој, заштите од злостављања и занемаривања, остваривања права детета да формира своје мишљење и да га слободно изражава, примене ненасилних метода васпитања и др. Орган старатељства обавља превентивни надзор над вршењем родитељског права када доноси одлуке којима омогућава родитељима да врше родитељско право. То су одлуке којима се решавају неспоразуми, неслагања, недоумице или недостатак искуства родитеља. Осим тога, то су и одлуке без којих родитељи не би могли да врше нека друга родитељска права (давање сагласности за располагање имовином детета, одређивање личног имена детета када родитељи не могу да се споразумеју око одређивања личног имена, итд.). У питању су ситуације када су родитељи функционални, али им је потребна подршка органа старатељства како би адекватно вршили родитељско право. Увођење наведених нових овлашћења органа старатељства има за циљ унапређење знања и вештина родитеља и подршку родитељима за вршење родитељског права у најбољем интересу детета и заштиту права детета.

Чланом 26. допуњује се члан 80. став 2. додавањем нових тач. 3. и 4. у оквиру института корективног надзора над вршењем родитељског права. Тачком 3. дато је овлашћење органу старатељства да може захтевати од родитеља да отклоне недостатке у вршењу родитељског права, а тачком 4. да може захтевати од родитеља да се укључе у посебне обуке о остваривању права детета и одговорном родитељству. Новим ставом 4. прописана је обавеза министра надлежног за породичну заштиту да правилником пропише начин и садржај обављања мере корективног надзора над вршењем родитељског права. Орган старатељства обавља корективни надзор над вршењем родитељског права када доноси одлуке којима коригује родитеље у вршењу родитељског права. Мере корективног надзора су: упозоравање родитеља на недостатке у вршењу родитељског права, упућивање родитеља на разговор у породично саветовалиште или установу специјализовану за посредовање у породичним односима, полагање рачуна о управљању имовином детета и покретање судских поступака. Примена одређене мере зависи од процене органа старатељства у погледу врсте и интензитета пропуста у вршењу родитељског права, трајања и манифестација, као и последица таквих пропуста на остваривање права детета и задовољавање његових потреба. Могућа је поступна примена мера, али и другачији приступ, што све зависи од конкретног случаја. Трајање мера није

ограничено, али је пракса да се прво изричу на ограничено време, а по потреби продужавају. Увођење нових мера корективног надзора има за циљ отклањање недостатака у вршењу родитељског права, унапређење знања и вештина родитеља и подршку родитељима за вршење родитељског права у најбољем интересу детета и заштиту права детета. С обзиром на сложеност послова органа старатељства који се односе на вршење корективног надзора, изменама и допунама се обавезује министар надлежан за породичну заштиту да пропише начин и садржај извршења мера корективног надзора над вршењем родитељског права.

Чланом 27. унете су измене у став 2. тачка 4) члана 81, у којој је као основ за потпуно лишење родитељског права наведено „излагање детета опасностима по живот и здравље“. У ставу 2. додата је нова тачка б) у којој је наведено да ће се потпуно лишити родитељског права родитељ који „подстиче, омогућава, наводи, принуђује или на други начин ствара услове да дете заснује ванбрачну заједницу“. Наведена понашања којима се утиче на заснивање ванбрачне заједнице детета представљају облике злоупотребе родитељског права и насиља над дететом. У ставу 3. тачка 4) члана 81. извршена је допуна, тако да се, осим родитеља који с намером и неоправдано избегава да створи услове за заједнички живот са дететом које се налази у установи социјалне заштите, може потпуно лишити родитељског права и родитељ који то избегава у односу на дете које се налази у хранитељској породици или на другом алтернативном смештају. Ово је важна измена, имајући у виду да се већина деце на алтернативном смештају (око 6000 деце и младих) налази у хранитељским породицама, а око 700 деце у установама социјалне заштите за смештај корисника.

Чланом 28. брише се назив изнад члана 85. „Продужење родитељског права“ и члан 85. који регулише институт продуженог родитељског права. Наведеном изменом укида се институт продужења родитељског права, с обзиром да се личност, права и интереси пунолетног лица могу адекватно заштитити применом института ограничења пословне способности и института старатељства. Родитељ, као најближи сродник, има на основу члана 126. став 2. Породичног закона првенство код постављања за старатеља свом детету коме је пословна способност ограничена. С друге стране, избегава се стављање пунолетног лица одлуком суда у правни положај детета одређеног узраста и трајање таквог односа, у ситуацији када су родитељ и дете пунолетна лица.

Чланом 29. брисан је назив изнад члана 86. „Када престаје продужено родитељско право“ и члан 86. који регулише престанак продуженог родитељског права, с обзиром да се чланом 27. овог нацрта бришу одредбе о продужењу родитељског права.

Чланом 30. мења се став 1. члана 87, укидањем дужности суда да се одлуке о продужењу и враћању продуженог родитељског права достављају органима који воде јавне регистре, с обзиром да се ти институти укидају изменама и допунама.

Чланом 31. мења се тачка 2) става 1. члана 91. тако што се прописује рок од једне године чијим протеком се сматра да је непознато боравиште детета које може бити усвојено. Ово обезбеђује правну сигурност за родитеље и дете и спречава преурањено закључивање органа старатељства у погледу непознатости чињенице боравишта родитеља и покретања поступка заснивања усвојења. У том року, орган старатељства у сарадњи са полицијом, активно предузима радње у циљу утврђивања боравишта родитеља. Након једне године, уколико се утврди да је боравиште родитеља непознато, испуњава се законски услов за покретање поступка заснивања усвојења. Чланом 30. је у ставу 1. брисана тачка 4), којом је прописано да се може усвојити дете родитеља који је потпуно лишен пословне способности, с обзиром да се овим нацртом укида институт потпуног лишења пословне способности и уводи институт ограничења пословне

способности, који је ограниченог трајања, тако да не може бити усвојено дете чији је родитељ ограничене пословне способности.

Чланом 32. извршена је измена члана 95. става 2. тако што је брисана одредба којом се дозвољава родитељима да означе усвојитеље. Предвиђајући могућност означавања усвојитеља, законодавац није имао интенцију да примена тих овлашћења родитеља постане учестала пракса, којом се друге важне одредбе Породичног закона о усвојењу доводе у питање. Давање сагласности родитеља са означавањем усвојитеља у складу са чланом 95. Породичног закона представља елемент родитељског права и поштује се као елемент родитељског права под условом да је то право изведено из дужности родитеља и вршено само у мери која је потребна за заштиту личности, права и интереса детета (члан 67. Породичног закона). Брисањем дела наведене одредбе укида се овлашћење родитеља да у изјави на записник којим се саглашава са усвојењем означити будуће усвојитеље за дете. Родитељ и даље има право да се сагласи са усвојењем детета и тиме се одрекне вршења родитељског права, али избор усвојитеља за дете може вршити искључиво орган старатељства, водећи рачуна о најбољем интересу детета. У пракси усвојења у Републици Србији се показало да су родитељи врло ретко користили овлашћење означавања усвојитеља. То право су углавном злоупотребљавали, у циљу избегавања прописане процедуре избора усвојитеља, задовољавања сопствених потреба и интереса и потреба и интереса лица која су означавали као усвојитеље, а не потреба и интереса детета. Из тих разлога, а како би се спречили случајеви злоупотреба, Министарство рада и социјалне политике је 17.07.2007. године дало центрима за социјални рад – органима старатељства мишљење, које је и даље на снази, о примени члана 95. став 2. и чл. 317. став 3. Породичног закона, које детаљније уређује ово питање.

Чланом 33. брисана је у члану 96. став 1. тачка 3), којом се од родитеља који је потпуно лишен пословне способности не тражи сагласност за усвојење, из разлога што се овим нацртом укида институт потпуног лишења пословне способности и уводи институт ограничења пословне способности које траје одређено време и одлуком суда може бити враћена. Осим тога, родитељ чија је пословна способност ограничена може бити пословно способан да да изјаву којом се саглашава са усвојењем детета.

Чланом 34. извршена је измена у називу члана 99. „Старост усвојитеља“ у „Старосна доб усвојитеља“, чиме је извршено усаглашавање са законом који регулише забрану дискриминације.

Чланом 35. извршена је измена у члану 100. став 2. тачка 2), којом се, уместо одредбе да не може усвојити лице које је лишено пословне способности, прописује да не може усвојити лице чија је пословна способност ограничена. За усвојитеље се бирају лица за која је утврђено да имају лична својства на основу којих се може закључити да ће родитељско право вршити у најбољем интересу детета. Пунолетно лице чија је пословна способност ограничена, према овом нацрту, није у стању да се само стара о себи и о заштити својих права или интереса или о правима и интересима других лица. Усвојење мора бити у најбољем интересу детета, што се, поред осталог, обезбеђује тиме да будући усвојитељи буду потпуно пословно способна лица.

Чланом 36. извршене су измене и допуне члана 103. Породичног закона који регулише међународно усвојење. Промењен је назив изнад члана 103. „Држављанство усвојитеља“ у назив „Уобичајено боравиште и држављанство усвојитеља“, а члан 103. измењен тако да је уведена могућност да лице са уобичајеном боравиштем у иностранству (домаћи или страни држављанин) и страни држављанин са уобичајеним боравиштем у Републици Србији може усвојити дете под условом: 1) да се не могу наћи усвојитељи међу домаћим држављанима са пребивалиштем, односно уобичајеним боравиштем у Републици Србији; 2) да се министар надлежан за породичну заштиту

сагласио са усвојењем. Сматраће се да се усвојитељи не могу наћи међу држављанима Републике Србије са пребивалиштем, односно уобичајеним боравиштем у Републици Србији ако је прошло више од годину дана од дана уношења података о будућем усвојенику у Јединствени лични регистар усвојења. Изузетно, министар надлежан за породичну заштиту може дозволити усвојење лицу из става 1. овог члана и пре истека рока из става 2. овог члана ако је то у најбољем интересу детета. Уобичајено боравиште, у смислу овог закона, је место у којем физичко лице претежно борави и у којем је центар његових животних активности, независно од уписа у евиденцију надлежног органа или одобрења боравка или настањења и без обзира на то да ли је боравак временски унапред ограничен. Приликом одређивања уобичајеног боравишта треба водити рачуна о околностима личне или пословне природе које указују на трајније везе са тим местом или на намеру да се такве везе заснују. Уместо искључивог критеријума држављанства усвојитеља, у погледу права да буде усвојитељ, узима се у обзир и његово уобичајено боравиште, онако како је предвиђено чл. 2 ст. 1 Хашке конвенције о заштити деце и сарадњи у области међународног усвојења (1993) коју је потврдила Република Србија. Разлози су следећи: 1. у погледу услова које треба да испуни потенцијални усвојитељ, Породични закон посебно уређује ситуацију када странац претендује на то право (члан 103. Закона). Наведена одредба одређује, најпре, појам странца везујући га за критеријум држављанства, а потом конкретизује принцип супсидијарности међународног усвојења и заштиту најбољег интереса детета. 2. Дефинишући појам странца путем држављанства као тачке везивања, Породични закон истовремено прећутно врши квалификацију усвојења као домаћег (када је усвојитељ држављанин Републике Србије) или међународног (ако је усвојитељ страни држављанин). 3. Држављанство усвојитеља као једини критеријум за разликовање домаћег од међународног усвојења у нашем породичном законодавству више не одговара у довољној мери решењима међународног приватног права Србије. Промена је настала потврђивањем Хашке конвенције о заштити деце и сарадњи у области међународног усвојења (даље: Конвенција) и њеним ступањем на снагу пре осам година. Према одредби Конвенције, држављанство усвојитеља и усвојеника нема значаја, већ квалификација усвојења као међународног искључиво зависи од тога да ли се уобичајена боравишта ових лица налазе у различитим државама, те да ли долази до пресељења детета у државу у којој је уобичајено боравиште усвојитеља ради заснивања усвојења или након његовог заснивања (члан 2 ст. 1 Конвенције). *Argumentum a contrario*, усвојења која не испуњавају ове услове сматрају се домаћим и остају ван домашаја Конвенције. 4. Иако Конвенција нема универзалну примену, захваљујући импозантном броју држава уговорница (105), Конвенција се значајно приближила универзалној примени у области међународног усвојења. Такође, у питању су државе у које се, по правилу, усвојеници из Републике Србије селе након заснивања усвојења како би живели са својим усвојитељима (ЕУ, САД, Канада, Израел, Аустралија, итд). Штавише, Хашка конференција је заузела став да се и поводом усвојења која инволвирају државу уговорницу и ону која то још увек није примењују стандарди Конвенције што је више могуће. Имајући у виду број уговорних страна, Хашка конвенција је убедљиво најпримењиванији и најважнији међународни инструмент у овој области (105 држава уговорница). Њене уговорнице су и тзв. типичне државе усвојеника, као и тзв. типичне земље усвојитеља, што значи да Конвенција представља општи консензус о томе шта је међународно усвојење. 5. различити појмови међународног усвојења у нашем Породичном закону и у Хашкој конвенцији воде постојању двоструког колосека. Наиме, неће се сва усвојења која су по дефиницији из Породичног закона међународна третирају као таква и према Хашкој конвенцији и обрнуто - усвојења која се према Породичном закону сматрају домаћим (услед домаћег држављанства усвојитеља, чак и онда када живе у иностранству), по Хашкој конвенцији могу имати међународни карактер (зато што није одлучујуће држављанство већ уобичајено боравиште, те се усвојења у којима усвојитељи имају држављанство Републике Србије сматрају међународним ако живе у иностранству). У том смислу, ако су, на пример, усвојитељи наши држављани који живе у иностранству, таква усвојења се по Породичном закону третирају као домаћа и право да се буде усвојитељ потпада под општи режим,

иако би по Хашкој конвенцији таква усвојења била међународна јер су уобичајена боравишта усвојеника и усвојитеља у различитим државама и заиста долази до пресељења детета у иностранство.

Чланом 37. допуњен је члан 106. новим ставом 2., којим је прописано да усвојење престаје поништењем на дан правноснажности пресуде о поништењу. Правне последице поништења усвојења делују *pro futuro*. Овај принцип породичног права експлициран је у одредби о правним последицама престанка брака, али не и код усвојења.

Чланом 38. извршене су измене у члану 110. став 2., којим је прописано да орган старатељства може засновати стандардно, хранитељство уз интензивну и додатну подршку, ургентно хранитељство, повремено хранитељство и друге облике хранитељства. Наведеном изменом врши се усклађивање са чланом 49. Закона о социјалној заштити („Службени гласник РС, бр. 24/2011), којим је прописано да су облици породичног смештаја за децу: стандардни, смештај уз интензивну и додатну подршку, ургентни смештај, повремени смештај, други облици породичног смештаја, као и усклађивање са чланом 5. Правилника о хранитељству („Службени гласник РС“, бр.66/22) којим је прописано да се хранитељство реализује као сродничко и несродничко, кроз следеће облике: 1) стандардно хранитељство; 2) хранитељство уз интензивну и додатну подршку; 3) ургентно хранитељство; 4) повремено хранитељство.

Чланом 39. мења се назив одељка изнад члана 111. „Општа подобност хранњеника“ у „Општа подобност детета за хранитељство“. Термин „храњеник“, мења се термином „дете на хранитељству“, који је адекватнији и нестигматизирајући за дете на хранитељству.

Чланом 40. мења се назив изнад члана 111. "Интерес храњеника" у „Интерес детета“, из истих разлога који су наведени у члану 37. овог нацрта.

Чланом 41. мења се назив члана 112. „Малолетсво храњеника“ у „Малолетство детета“, из истих разлога као и код члана 37. Брисан је и став 2. члана 112. којим је прописани услови за продужење хранитељства. Овај став не укључује и редовно школовање као разлог за продужење хранитељства, који је садржан у члану 121. став 2. Зато је брисан став 2. члана 112, а оба разлога: 1) сметња у психо-физичком развоју и неспособност да се само стара о себи и о заштити својих права и 2) редовно школовање, наведени су у члану 121. став 2. као разлози за продужење хранитељства које је засновано за време малолетства детета.

Чланом 42. назив члана 113. „Породични статус храњеника“ мења се у „Породични статус детета“ из истих разлога наведених у чл. 37, 38 и 39. У ставу 2. речи „са поремећајем у понашању“, замењују се речима „са проблемима у понашању.“, који су терминолошки прикладнији да означе овакве облике понашања. У ставу 3. прописано да је дете без родитељског старања дете чији су родитељи ограничене пословне способности у односу на старање о детету, с обзиром на предложене измене концепта лишења пословне. У ставу 4. члана 113. термин "храњеник" замењен је термином "дете на хранитељству", из разлога наведених у члановима 37, 38 и 39.

Члан 43. садржи измену назива изнад члана 114. са „Сагласност родитеља храњеника“ у „Сагласност родитеља детета“, из разлога наведених у члановима 37, 38 и 39.

Члан 44. садржи измену назива изнад члана 115. са „Сагласност старатеља храњеника“ у „Сагласност старатеља детета“, из разлога наведених у члановима 37, 38 и 39.

Члан 45. садржи измену назива изнад члана 116. са „Сагласност хранитељника“ у „Сагласност детета“, из разлога наведених у члановима 37, 38 и 39.

Чланом 46. мења се у члану 117. став 2. тачка 2), тако да се прописује да не може бити хранитељ лице чија је пословна способност ограничена. Пунолетно лице чија је пословна способност ограничена, у смислу овог нацрта, није способно да се стара о себи и заштити својих права и интереса. Хранитељство мора бити у најбољем интересу детета, што се, поред осталог, обезбеђује тиме да хранитељи морају бити лица која су потпуно пословно способна. У истом ставу у тачци 3) реч: „хранитељника“ замењује се речима: „дете на хранитељству“, из већ поменутих разлога.

Чланом 47. назив изнад члана 118. „Припрема хранитеља“, се допуњује тако да гласи „Припрема и обука хранитеља“, а у члану 118. се у ст. 1. и 2. поред „припреме“ додаје и „обука“ будућих хранитеља. Изменама овог члана наглашава се едукативни карактер припреме и обуке за хранитељство којом будући хранитељи стичу одређена знања и вештине. Будући хранитељи се ближе информишу о хранитељској улози и специфичним потребама деце и младих и унапређују се њихова знања, вештине и компетенције за старање о детету и младој особи на хранитељству.

Чланом 48. у члану 120., који регулише права и дужности родитеља детета које је на хранитељству, уноси се измена, па се уместо родитеља који је делимично или потпуно лишен пословне способности прописују права и дужности родитеља ограничене пословне способности у односу на старање о детету. Наведена измена је у складу са изменама и допунама института лишења пословне способности које садржи овај нацрт.

Чланом 49. врше се измене у члану 121. став 1. тачка 3), тако да се прецизира да хранитељство престаје упућивањем детета на међусобно прилагођавање изабраним усвојитељима, а не усвојењем, као што је садашње решење. Мења се и став 2. истог члана, тако да се хранитељство може продужити: 1) ако дете има сметњу у психо-физичком развоју и ако је неспособно да се само стара о себи и о заштити својих права, а најкасније до навршене 26. године живота детета; 2) ако се дете редовно школује, а најкасније до навршене 26. године живота детета. Важећим чланом 112. став 2. прописано је када се хранитељство може продужити, који не укључује и редовно школовање као разлог за продужење хранитељства, који је садржан у важећем члану 121. став 2. Зато је брисан став 2. члана 112, а оба разлога: 1) сметња у психо-физичком развоју и ако је неспособно да се само стара о себи и о заштити својих права и 2) редовно школовање, наведени у члану 121. став 2. овог нацрта као разлози за продужење хранитељства које је засновано док је дете било малолетно.

Чланом 50 измењен је у члану 122. став 2. тако да је прописано да орган старатељства може донети одлуку о раскиду хранитељства на захтев хранитеља, на захтев родитеља односно старатеља детета на хранитељству или на њихов споразумни захтев, на предлог установе социјалне заштите надлежне за праћење хранитељства (породичног смештаја) и на предлог детета на хранитељству уколико је способно да расуђује. Овом изменом центар за породични смештај и усвојење добија овлашћење да, поред других субјеката, предложи органу старатељства раскид хранитељства. Овакво решење је оправдано, јер центар за породични смештај и усвојење, у складу са законом, континуирано прати хранитељство и хранитељску породицу и остварује увид и остваривање сврхе хранитељства, односно има сазнања на основу којих може предложити раскид хранитељства ако оно није више у најбољем интересу детета на хранитељству.

Чланом 51. мења се члан 124. тако да се прописује да се може ставити под старатељство лице „чија је пословна способност ограничена“ уместо лица „које је лишено пословне способности“.

Чланом 52. допуњују се одредбе о старатељству на начин да се прописује могућност да пунолетни штићеник изабере особу од поверења која би му му пружала подршку у одлучивању и друге видове подршке без права доношења одлука у име штићеника. Ближе услове за избор, учешће и престанак својства особе од поверења прописује министар надлежан за породичну заштиту. И Закон о социјалној заштити прописује овај институт, у контексту заштите корисника приликом смештаја у установу социјалне заштите.

Чланом 53. врше се измене у члану 126. тако да су додата лица која имају првенствено постављања за старатеља. Поред супружника, сродника и хранитеља, додати су и пружаоци услуге породичног смешаја за одрасла лица и лице посебно блиско штићенику, осим ако интерес штићеника налаже другачије. Да ли постоји посебна блискост и да ли је такво старатељство и најбољем интересу штићеника, процењује и утврђује орган старатељства.

Чланом 54. мења се члан 127., тако да се брише старосна граница од 10 година када дете може дати мишљење у погледу избора старатеља. Битно је да је дете способно да расуђује, а старосна граница се укида, као и у случају остваривања права детета на давање мишљења у складу са измењеним чланом 65. Породичног закона.

Чланом 55. мења се члан 128. став 1. тачка 1), и прописује да се за старатеља не може поставити лице чија је пословна способност ограничена, уместо досадашње одредбе да се за старатеља не може поставити лице које је лишено пословне способности. Наведена измена је усаглашена са предложеним изменама института лишења пословне способности. За старатеља се не може поставити лице чија је пословна способност ограничена, односно које се и само налази под старатељством.

Чланом 56. је прописано да се брише члан 130. Овај члан регулише институт колективног старатеља. Колективно старатељство се врло ретко примењује у пракси. Подразумева да исто лице (директор установе социјалне заштите или стручни радник установе) може бити старатељ већем броју штићеника, што није више прихватљиво, с обзиром да су предложени принципи и нова решења старатељске заштите у овом нацрту који захтевају индивидуални приступ и подршку штићенику.

Чланом 57. се врши допуна става 3. у члану 132. на начин да се, осим правног посла или врсте правног посла, додају и правне радње које може обављати привремени старатељ. Привремени старатељ поред правних послова (нпр. закључење уговора, давања заложне изјаве, давање изјаве о прихватању наслеђа, итд.) обавља у име и за рачун штићеника и правне радње (нпр. подизање новца са рачуна штићеника, радње у судском или административном поступку, итд.).

Чланом 58. врше се измене и допуне члана 133. тако да се за старатеља не може поставити лице које је са штићеником закључило уговор о доживотном издржавању или други уговор чија је садржина у супротности са дужностима старатеља. Измена наведене одредбе је у функцији унапређења заштите права и интереса штићеника и онемогућавања злоупотреба старатеља закључењем неких од наведених правних послова. Поред тога, честе су дилеме у пракси органа старатељства да ли старатељ може са штићеником закључити неки од наведених правних послова, посебно уговор о доживотном издржавању. Чланом 62. врши се и допуне члана 133. став 3. тако што се термин „затражи“, замењује речју „захтева“, из разлога што се управни поступак разрешења старатеља, у складу са законом, покреће по захтеву, а не на тражење старатеља.

Чланом 59. врши се измена члана 135. којим се прописује шта обухвата старање о малолетном и пунолетном штићенику (старање о личности, заступање, прибављање средстава за издржавање, управљање и располагање имовином штићеника те помагање штићенику у доношењу одлука у складу са његовом пословном способношћу). Овим изменама се потенцира потреба и право активног учешћа штићеника у одлучивању о свим питањима која се тичу његовог живота, у складу са његовим могућностима. Овом праву корелат је дужност старатеља да му омогући добијање потребних информација за формирање и изражавање мишљења и дужност да том мишљењу посвети дужну пажњу. Наведене дужности старатеља су у функцији остваривања сврхе старатељства и малолетних и пунолетних штићеника.

Чланом 60. мења се члан 136. тако да се дефинише сврха старатељства над малолетним и пунолетним штићеником. Старатељ је дужан да се стара да се отклоне разлози због којих је пунолетном штићенику ограничена пословна способност и да се он што пре оспособи за самосталан живот и у највећој могућој мери за самостално доношење одлука. Сврха старатељства је усклађена са новим концептом ограничења пословне способности. Остваривање старатељске заштите треба да резултира оспособљавањем пунолетног штићеника за самосталан живот и у највећој могућој мери за самостално доношење одлука. Одговорност за остваривање сврхе старатељства је на старатељу и органу старатељства који контролише и подржава његов рад. Овај члан садржи и одређена нова начела старатељске заштите која важећи закон не садржи. Тренутно у Србији не постоје адекватни механизми друштвене подршке који би омогућили особама са инвалидитетом да остваре своја права и задовоље своје потребе, а да због тога не буду лишене пословне способности. Републици Србији је потребна опсежна реформа законодавства које се тиче старатељства и лишавања пословне способности, како би испунила обавезе преузете међународним уговорима, имплементирали међународно прихваћени стандарди и обезбедило поштовање људских права и начела једнакости и забране дискриминације. Од државе се очекује да уместо система „заменског одлучивања“ успостави систем подршке у остваривању пословне способности, што је и препорука Комитета за права особа са инвалидитетом која је упућена Републици Србији. Успостављање таквог система подразумева опсежне реформе како би држава испунила преузете међународне обавезе. До успостављања новог система, који подразумева развијање широког спектра услуга у уживању пословне способности, треба задржати могућност ограничења пословне способности и старатељске заштите.

Чланом 61. измењен је члан 137. који се односи на заступање штићеника. Наведене измене су у функцији заштите личности, права и интереса штићеника и остваривања сврхе старатељства малолетних и пунолетних штићеника. Њима се осигурава да орган старатељства не може да одлучи о давању сагласности старатељу за предузимање одређених правних послова без претходно прибављеног мишљења штићеника уколико је штићеник у стању да разуме о чему се ради. На тај начин се омогућава обавезна партиципација штићеника у вези послова које у његово име и за његов рачун предузима старатељ уз претходну сагласност органа старатељства.

Чланом 62. врши се допуна члана 139. став 3. тако да старатељ може само уз претходну сагласност органа старатељства обављати послове који прелазе оквир редовног управљања имовином штићеника уз прибављено мишљење малолетног штићеника, односно уз претходно прибављено мишљење и поштовање одлука, жеља и ставова пунолетног штићеника.

Чланом 63. врши се допуна члана 140. став 2. тако да старатељ може само уз претходну сагласност органа старатељства обављати послове којима располаже имовином штићеника уз прибављено мишљење малолетног штићеника, односно уз претходно прибављено мишљење и поштовање одлука, жеља и ставова пунолетног штићеника.

Чланом 64. у члану 145. став 2. мења се тачка 4) којом је регулисан престанак старатељства када постане правноснажна судска одлука о враћању родитељског права односно о престанку ограничења пословне способности родитељу малолетног штићеника. У тачки 5. нацрта прописано је да старатељство престаје престанком ограничења пословне способности, уместо враћањем пословне способности. Наведене измене и допуне су усклађене са новим концептом ограничења пословне способности који замењује институт лишења пословне способности.

Чланом 65. мења се назив Одељка V. „Лишење пословне способности тако што се у називу реч „Лишење“ замењује речју „Ограничење“.

Чланом 66. мења се назив члана 146. „Потпуно лишење пословне способности“ у „Ограничење пословне способности“. Члан 146. се мења и њиме се уводи нови правни институт - ограничење пословне способности. Потпуно лишење пословне способности замењује се институтом органичења пословне способности, а одредбе о делимичном лишењу пословне способности су брисане. Концепт неспособности за расуђивање услед болести и сметњи у психо-физичком развоју, као разлог за лишење, замењен је концептом нефункционалности штићеника услед болести и инвалидитета и непосредним угрожавањем сопствених права и интереса, као разлогом за ограничење пословне способности. Новина је да суд има обавезу да прецизно наведе правне послове које штићеник не може обављати, чиме се уноси правна сигурност у погледу обима пословне способности лица чија се пословна способност ограничава. О функционалности, понашању и способности за самостално доношење одлука лица према коме се води поступак, налаз и мишљење дају два судска вештака. Поред судских вештака, суд је дужан да саслуша лице према коме се поступак води, његовог привременог старатеља, односно привременог заступника, предлагача и друга лица која могу да дају потребна обавештења о функционисању, понашању и способности за самостално доношење одлука лица према коме се поступак води. По потреби, суд ће податке о тим чињеницама прибавити од других правних и физичких лица која тим подацима располажу. Судском одлуком о ограничењу пословне способности одређује се рок трајања ограничења, а суд је дужан да у сваком случају, после одређеног времена, по службеној дужности, преиспитује своју одлуку о ограничењу пословне способности, што је у складу са актуелним одредбама Закона о ванпарничном поступку. Због сложености поступка ограничења пословне способности, овим нацртом је прописано да министар надлежан за породичну заштиту доноси посебан правилник којим ће се ближе уредити начин рада органа старатељства у обављању ових послова. Обавеза укидања лишења пословне способности проистиче из домаћих и међународних докумената. Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2025. до 2030. године, донета је ради побољшања друштвеног и економског положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији и њиховим равноправним учешћем у друштву, путем уклањања препрека у области приступачности, партиципације, једнакости, запошљавања, образовања и обуке, социјалне заштите, здравства и других аспеката који доприносе изједначавању њихових могућности и остваривању инклузивне једнакости. Један од посебних циљева ове стратегије је да се обезбеди потпуно уживање пословне способности, права на породични и партнерски живот особама са инвалидитетом. Као показатељ оствареног циља је да је у Породични закон уведен институт подршке у одлучивању и измењене одредбе о лишењу пословне способности. У извештају Европске комисије за Србију за 2025. годину, у делу који се односи на права особа са инвалидитетом, наводи се да „поступци за лишавање пословне способности треба да буду промењени да би се ојачао положај тих лица, како је наведено у извештају СРТ-а за 2022. годину. Измене и допуне Породичног закона ради укидања постојећег система потпуног лишавања пословне способности још увек нису усвојене". У Ревидираном акционом плану за придруживање Србије ЕУ, као прелазно мерило 3.43 наведено је: "Србија унапређује положај особа са

инвалидитетом, између осталог и кроз примену Конвенције УН о правима лица са инвалидитетом и пажљиво прати своје резултате". Као активности за ово прелазно мерило су наведене: 1) усвајање измена и допуна Породичног закона, чији је циљ укидање постојећег ситета потпуног лишења пословне способности, кроз увођење модела "доношења одлука уз подршку" (3.4.35) и 2) усвајање измена и допуна Закона о ванпарничном поступку (3.4.36).

Чланом 67. бришу се назив члана изнад члана 147. „Делимично лишење пословне способности“ и члан 147. који садржи одредбе о делимичном лишењу пословне способности. Одредбе о делимичном лишењу пословне способности су брисане, јер не одговарају новом концепту и садржини нових одредби о ограничењу пословне способности.

Чланом 68. промењен је назив члана 148. „Враћање пословне способности“ у „Престанак ограничења пословне способности“. Измењен је и члан 148. којим се у овом нацрту прописује да се пунолетном лицу ограничене пословне способности може вратити пословна способност када престану разлози због којих му је пословна способност ограничена. Ограничење пословне способности престаје уколико се у роковима из члана 146. став 7. не покрене или не оконча поступак преиспитивања ограничења пословне способности. Измене овог члана усклађене су са новим одредбама о ограничењу пословне способности које су садржане у овом нацрту.

Чланом 69. назив члана 149. „Одлуке о лишењу и враћању пословне способности“ мења се у „Одлуке о ограничењу и престанку ограничења пословне способности“. Члан 149. мења се и гласи одлуку о ограничењу и одлуку о престанку ограничења пословне способности доноси суд у ванпарничном поступку. Правноснажна судска одлука о ограничењу и одлука о престанку ограничења пословне способности доставља се без одлагања органу старатељства. Измене овог члана усклађене су са новом садржином одредби о ограничењу пословне способности. Одлука се обавезно доставља и матичару ради уноса у матичну књигу рођених.

Чланом 70. извршене су измене у члану 150. став 1. У наведеном ставу замењен је институт лишења пословне способности институтом ограничења пословне способности. Измене овог члана усклађене су са новом садржином одредби о ограничењу пословне способности.

Члан 71. извршене су измене у члану 159. став 4. тако што је прописано да немају право на издржавање маћеха односно очух ако би прихватање захтева за издржавање представљало очигледну неправду за пасторка, односно ако је брак између родитеља и маћехе односно очуха престао поништењем или разводом. Оваква одредба је уведена у циљу успостављања праведне сразмере у погледу обавезе издржавања тазбинских сродника и имајући у виду да је већ прописано да малолетни пасторак, такође, нема право на издржавање ако је брак између родитеља и маћехе односно очуха престао поништењем или разводом.

Чланом 72. извршене су допуне у члану 197. став 2. тако што су уведени нови облици насиља у породици: навођење на сексуални однос са дететом или немоћним лицем; навођење, присиљавање или уцењивање на сексуални однос са дететом путем видео снимака или фотографија са нежељеним садржајем; приказивање детету краћих или дужих видео снимака или фотографија сексуалне или друге непримерене садржине путем друштвених мрежа и дигиталних канала као и искоришћавање деце за порнографију; навођење, принуђивање, омогућавање, подстицање или на други начин стварање услова за заснивање ванбрачне заједнице детета; ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицима; прогањање; вређање, као и

свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање, које може бити учињено и путем дигиталних канала и друштвених мрежа; контрола и усклађивање економских ресурса потребних за задовољавање потреба члана породице или спречавање члана породице да обављања економске активности (економско насиље). На овај начин је извршено усклађивање Породичног закона са Законом о спречавању насиља у породици који садржи наведена дела као облике насиља у породици. У члану 74. додају се нови ст. 3. и 4. којима се указује на значај електронских апликација и платформу у којима се евидентира породице и други облици насиља над децом и које служе за унапређења сарадње, праћење појаве, контроле поступања и извештавања у случајевима насиља у породици над децом или сумње на насиље.

Чланом 73. извршена је допуна у члану 198. став 2. тако да су додате две мере заштите од насиља у породици: издавање налога за укључивање у психосоцијални третман или специјализовани програм починиоца насиља у породици и издавање налога за лечење од болести зависности. Нове мера заштите од насиља у породици уводе се у циљу спречавања понављања насиља у породици. Решења која дају актуелне одредбе Породичног закона усмерена су на санкционисање починиоца насиља - применом мера заштите од насиља у породици, као грађанскоправне санкције. На сличан начин се поступа према починиоцу насиља и у примени Закона о спречавању насиља у породици, изрицањем забране приласка и контактирања жртве и исељењем починиоца насиља из стана у којем живи са жртвом. Влада је 22. априла 2021. године усвојила Стратегију за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021-2025. године. Једна од мера која је предвиђена овим стратешким документом је мера 1.5. Обезбеђивање услова за спровођење одговорних, на сигурности жртава заснованих, програма рада са учиниоцима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици у систему социјалне заштите. Циљ мере је обезбеђивање услова за спровођење одговорних, на сигурности жртава заснованих, програма рада са учиниоцима родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, што доприноси сигурности жртава и спречавању понављања насиља кроз промену насилних образаца понашања учинилаца и боље управљање ризиком од понављања насиља. Планиране измене чл. 197. и 198. садржане у овом нацрту (измена дефиниције насиља у породици, прописивање нових мера заштите жртава насиља унацрт породици: издавање налога за укључивање у психосоцијални третман или специјализовани програм починиоца насиља у породици и издавање налога за лечење од алкохолизма и наркоманије) су изузетно значајне и требало би да допринесу бољој заштити жртава насиља у породици и усклађивању са Истанбулском конвенцијом Савета Европе, као и спровођењу неких од препорука Експертске групе за борбу против насиља над женама и насиља у породици (ГРЕВИО) из извештаја за Републику Србију. Укључивање починилаца породичног и партнерског насиља у психосоцијални третман или специјализовани програм по одлуци суда, има за циљ спречавање даље ескалације насилничког модела понашања чији би крајњи исход боља и ефикаснија заштита жртва насиља. Фокус је на заштити жртве насиља у породици, пружањем помоћи и подршци жртви. Укључивањем у психосоцијални третман или специјализовани програм починиоца насиља у породици по одлуци суда, у ситуацијама када је то процењено као целисходно, починиоцу насиља би било омогућено да прође одређени стручни третман, чији би крајњи исход био да убудуће не чини насиље у породици. О изрицању овакве мере заштите од насиља у породици одлучује суд, сагледавајући све околности које се тичу личности починиоца насиља, породичних односа, срединских фактора, итд., уз прибављање стручних налаза и мишљења овлашћених субјеката, у складу са законом. Третман починиоца насиља реализовали би субјекти који за то имају стручне капацитете и дозволу надлежног органа за обављање таквих активности. Чланом 69. измењен је и став 4. тако да се време проведено у притвору као и свако лишење слободе у вези с кривичним делом односно прекршајем не урачунава у време трајања мере заштите од насиља у породици.

Чланом 74. извршена је измена назива члана 202. „Примена закона којим се уређује парнични поступак“, у назив „Примена закона којим се уређује парнични поступак и закона којим се уређује поступак извршења и обезбеђења“. У члану 202. унета је допуна, тако да је прописано да се на поступак суда који је у вези са породичним односима примењују и одредбе парничног поступка и одредбе закона којим се уређује поступак извршења и обезбеђења, ако овим законом није другачије одређено. Дакле, уводи се примена одређених одредби закона којима се уређује поступак извршења и обезбеђења, које су важне за заштиту субјективних права грађана из области породичних односа.

Чланом 75. врши се допуна члана 204. увођењем става 5. којим се прописује да у случају да се судски поступак не може спровести у року из става 3. овог члана, суд је дужан по службеној дужности одредити привремене мере у складу са законом који уређује извршење и обезбеђење, ради спречавања насиља или отклањања ненадокнадиве штете. Суд ће имати законско овлашћење да по службеној дужности, на основу релевантних чињеница, у поступку из области породичних односа изрекне хитну меру, у циљу заштите субјективних права детета или другог члана породице из области породичних односа или неког другог субјективног права који је са тим односом повезан на основу закона.

Чланом 76. мења се став 2. члана 206. тако да се прописује да се поверљивост података садржаних у судским списима обезбеђује у складу са законом који регулише законом о заштити података о личности. Измена је извршена ради усклађивања, с обзиром да Закон о тајности података не садржи одредбе о службеној тајни.

Чланом 77. извршена је измена у члану 207. додавањем новог става којим се прописује да је орган старатељства у поступцима које је покренуо на основу чл. 263. ст. 1, 264. ст. 1. и 284. ст. 2. овог закона ослобођен предујмљивања плаћања трошкова парничног поступка. Обавеза плаћања трошкова парничних поступака у породичноправним односима (лишење родитељског права, вршење родитељског права, заштита права детета и заштита од насиља у породици) је до сада био значајан проблем у пракси јер органи старатељства нису добијали довољно средстава из буџета за ове намене. То се одражава на правилно и законито обављање поменутих послова органа старатељства. Због недостатака средстава за ове намене, органи старатељства избегавају да подносе тужбе у наведеним поступцима, или користе средства за наведене намене из буџета јединица локалних самоуправа иако се ради о вршењу јавних овлашћења. Ослобађањем обавезе предујмљивања плаћања трошкова поступка, побољшаће се процесни положај органа старатељства као активно легитимисаног субјекта у наведеним парничним поступцима.

Чланом 78. мења се став 1. члана 212. тако да се додаје и члан 37. чиме се проширују разлози за подношење тужбе за поништење брака (малолетство супружника).

Чланом 79. брише се назив назив члана 215. и члан 215. који регулишу подношење тужбе за поништење рушљивог брака услед малолетства. Ово из разлога што је малолетство у складу са чланом 37. разлог за ништавост брака.

Чланом 80. врши се измена у члану 217. тако да се даје овлашћење супружнику који је склопио брак као лице чија је пословна способност за склапање брака била ограничена, да поднесе тужбу за поништење брака након престанка ограничења пословне способности за склапање брака, уместо након враћања пословне способности, које је садашње законско решење. На тај начин врши се усклађивање са измењеним одредбама о пословној способности и увођења ограничене пословне способности.

Чланом 81. врше се измене у члану 218. став 3., тако да се прописује да старатељ малолетног или пунолетног супружника који због садржине и обима ограничења пословне способности није у могућности самостално да поднесе тужбу, може поднети тужбу за поништење брака само уз претходну сагласност органа старатељства. На тај начин врши се усклађивање са измењеним одредбама о пословној способности и увођења ограничене пословне способности.

Члан 82. врши се измена у члану 220. став 4., којим се прописује да старатељ супружника који због садржине и обима ограничења пословне способности није у могућности самостално да поднесе тужбу, може поднети тужбу за развод брака само уз претходну сагласност органа старатељства. На тај начин врши се усклађивање са измењеним одредбама о пословној способности и увођења ограничене пословне способности.

Чланом 83. мењају се ст. 1. и 2. члана 221. тако да се прописује да пуномоћје у брачном спору мора бити оверено и издато само ради заступања у брачном спору ако тужбу подноси пуномоћник странке који није адвокат. Такође, пуномоћје мора да садржи наводе у погледу врсте тужбе и основа за подношење тужбе само ако је тужбу поднео пуномоћник странке који није адвокат. Садашње решење је такво да и адвокат мора имати оверено пуномоћје, а адвокати нису у обавези да имају оверено пуномоћје, у складу са законом.

Чланом 84. допуњује се члан 225. додавањем нових ставова 3. и 4., којим се суд обавезује да правноснажну пресуду о разводу брака на основу споразума супружника без одлагања доставља матичару ради уписа у матичну књигу венчаних. Како суд може пресудом у брачном спору одлучити о вршењу родитељског права, предвиђена је обавеза суда да и у том случају по службеној дужности достави ову одлуку ради евидентирања у евиденцији рођења, закључења брака и смрти. што сада није случај, а коју чињеницу за евидентирање прописује Законом о матичном регистру.

Чланом 85. допуњује се члан 226. додавањем новог става 4., којим се суд обавезује да правноснажну одлуку донету у брачном спору суд без одлагања доставља надлежном матичару ради евидентирања у матичној књизи венчаних, односно матичној књизи рођених за дете у случају из члана 226. став 2. Како суд може пресудом у брачном спору одлучити о вршењу родитељског права, предвиђена је обавеза суда да и у том случају по службеној дужности достави ову одлуку ради евидентирања у евиденцији рођења, закључења брака и смрти, што сада није случај, а коју чињеницу за евидентирање прописује Законом о матичном регистру.

Чланом 86. допуњује се члан 233. тако да се после става 1. додаје став 2. којим се обавезује суд односно установа којој је поверен поступак мирења да испита околности везане за евентуално постојање насиља у породици и да у случају да утврди постојање насиља у породици поступак посредовања (мирење) не спроводи, а ако је поступак посредовања (мирење) започео поступак обавезно обустави. У међународним документима, укључујући и Конвенцију Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенцију), утврђена је обавеза држава чланица да забране обавезно учешће жртава родно заснованог насиља над женама и насиља у породици у било ком процесу алтернативног решавања спорова, укључујући медијацију и мирења, а не да га искључе. Медијабилност утврђује у сваком појединачном случају, уз упућујућу норму о дужности медијатора да испита околности везане за евентуално постојање насиља у породици.

Чланом 87. мења се став 1. члана 238. који прописује да суд, односно установа којој је поверен поступак посредовања, поред састављања записника који садржи изјаве супружника о томе да су се помирили, односно да мирење није успело, сачињава и закључак са образложењем да је поступак посредовања (мирење) обустављен због насиља у породици.

Чланом 88. допуњује се члан 240. тако што се после става 1. додаје нови став 2. којим се обавезује суд односно установа којој је поверен поступак мирења да испита околности везане за евентуално постојање насиља у породици и да у случају да утврди постојање насиља у породици поступак посредовања (нагодба) не спроводи, а ако је поступак посредовања (нагодба) започео обавезно га обустави. У међународним документима, укључујући и Конвенцију Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенцију), утврђена је обавеза држава чланица да забране обавезно учешће жртава родно заснованог насиља над женама и насиља у породици у било ком процесу алтернативног решавања спорова, укључујући медијацију и мирења, а не да га искључе. Медијабилност утврђује у сваком појединачном случају, уз упућујућу норму о дужности медијатора да испита околности везане за евентуално постојање насиља у породици.

Чланом 89. мења се став 1. члана 245. који прописује да суд, односно установа којој је поверен поступак посредовања, поред састављања записника који садржи изјаве супружника о томе да нагодба није успела, сачињава и закључак са образложењем да је поступак посредовања (нагодба) обустављен због насиља у породици.

Чланом 90. мења се став 5. у члану 252. тако да се речи: „уз биомедицинску помоћ“, замењују речима „поступком биомедицински потпомогнутог оплођења“, чиме се врши усаглашавање са прописима из области здравствене заштите.

Чланом 91. мења се став 3. члана 254. на начин да старатељ малолетног или пунолетног тужиоца који због садржине и обима ограничења пословне способности није у могућности самостално да поднесе тужбу, може поднети тужбу у спору о материнству и очинству само уз претходну сагласност органа старатељства. На тај начин врши се усклађивање са измењеним одредбама о пословној способности и увођења ограничене пословне способности.

Чланом 92. мењају се ст. 1. и 2. у члану 257. на начин да се прописује да ако тужбу у спору о материнству и очинству подноси пуномоћник странке који није адвокат, пуномоћје мора бити оверено и издато само ради заступања. Такође, пуномоћје мора да садржи наводе у погледу врсте тужбе и основа за подношење тужбе само ако је тужбу поднео пуномоћник странке који није адвокат. Садашње решење је такво да и адвокат мора имати оверено пуномоћје, а адвокати нису, у складу са законом, у обавези да имају такво пуномоћје.

Чланом 93. додаје се нови члан 260.а и нови назив тог члана: "Упис судске одлуке у јавне регистре". Новим чланом 260а. се прописује да суд без одлагања правноснажну одлуку донету у спору за утврђивање материнства, оспоравање материнства, утврђивање очинства, оспоравање очинства и оспоравање изјаве о признању очинства доставља надлежном матичару ради евидентирања у матичној књизи рођених за дете. Ова одредба до сада није постојала у Породичном закону.

Чланом 94. у члану 263. после става 1. додаје се нови став 2. којим се прописује да тужбу за заштиту права детета да одржава личне односе са сродницима и другим лицима са којима га везује посебна блискост могу поднети и та лица, уколико учине вероватним постојање правног интереса.

Иако дете има право да одржава личне односе и са сродницима и другим лицима са којима га везује посебна блискост ако ово право није ограничено судском одлуком, важећи члан 263. Породичног закона не даје овлашћење наведеним субјектима да поднесу тужбу за заштиту тог права детета. Наведеном изменом побољшава се положај детета у погледу остваривања конкретног права. Међутим, у теорији породичног права постоји схватање да сродницима и другим лицима не би требало признати активну процесну легитимацију, јер се отвара могућност да дете небројено пута буде изложено неоснованим захтевима, те да је сасвим довољан постојећи круг активно легитимисаних субјеката. Имајући у виду ове чињенице, изабрано је решење да се као услов за допуштеност тужбе сродника, односно детету блиских лица, предвиди њихова обавеза да учине вероватним постојање правног интереса.

Чланом 95. допуњује се члан 266. новим ст. 2. и 3., којима се прописују критеријуми за утврђивање најбољег интереса детета и обавезује суд да у образложењу пресуде наведе разлоге који су га руководили у доношењу одлуке и због којих није уважио мишљење детета. Предложеним изменама дати су критеријуми за утврђивање најбољег интереса детета од стране суда, што је веома значајно за правилно и законито одлучивање о најбољем интересу детета у споровима за заштиту права детета и у споровима за вршење односно лишење родитељског права. Судије ће бити дужне да користе наведне критеријуме приликом утврђивања чињеничног стања и доношења одлуке у наведеним споровима. Допуна члана ставом 3. који обавезује суд да у образложењу пресуде донетој у спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права наведе разлоге који су га руководили у доношењу одлуке и због којих није уважио мишљење детета је веома значајна са аспекта поштовања права детета да у поступку изрази своје мишљење и да се том мишљењу посвети дужна пажња од стране суда и у функцији је правилног и законитог окончања спора у најбољем интересу детета.

Чланом 96. допуњује се члан 269. тако што се после става 2. додаје нови став 3. којим се прописује дужност суда да у поступку за заштиту права детета и поступку за лишење родитељског по службеној дужности одреди привремене мере у складу са законом који уређује извршење и обезбеђење, ради спречавања насиља или отклањања ненадокнадиве штете. Суд ће имати законско овлашћење да по службеној дужности, на основу релевантних чињеница, у поступку одреди привремене мере ради спречавања насиља или отклањања ненадокнадиве штете по дете.

Чланом 97. у члану 272. додат је се нови став којим се прописује да одлука којом се уређује начин одржавања личних односа детета са родитељом са којим дете не живи, односно са сродницима и другим лицима која га везује посебна блискост, мора да садржи: време, место и начин одржавања личних односа, а нарочито: учесталост дневног, недељног и месечног одржавања личних односа, верске и државне празнике, рођендан детета, годишње одморе и друге релевантне догађаје за дете и странке, као и начин преузимања и враћање детета за време одржавања личних односа. Наведеним допунама се уводи дужност суда да у одлуци прецизно одреди елементе битне за одржавање личних односа. Тиме се обезбеђује боље остваривање права детета да одржава личне односе са родитељем са којим не живи и другим блиским лицима и правна сигурност за дете и та лица, што је знатно отежано у ситуацијама када је одлука суда у погледу одржавања личних односа непрецизна или непотпуна. Ово је значајно и за правилно обављање послова органа старатељства у ситуацијама када се одржавање личних односа остварује у контролисаним условима у просторијама центра за социјални рад. Осим наведеног, предвиђа се да правноснажну пресуду којом је одлучено о вршењу родитељског права суд без одлагања доставља матичару ради евидентирања у евиденцији рођења, закључења брака и смрти, што сада није случај, а коју чињеницу за евидентирање прописује Законом о матичном регистру.

Чланом 98. допуњује се назив члана 273. „Одлука о вршењу или лишењу родитељског права и о заштити од насиља у породици“, тако што се у називу поред речи „родитељског права“ додају и речи: „заштити права детета“. Садашњи назив не обухвата и спор за заштиту права детета који се наводи у ставу 1. члана 273. Овим чланом нацрта је предвиђено и да правноснажну пресуду којом је одлучено о лишењу родитељског права суд без одлагања доставља матичару ради уписа у матичну књигу рођених. Осим тога, предвиђено је и достављање правноснажне пресуду којом је одлучено о вршењу родитељског права ради уноса у евиденцију о рођењу, закључењу брака и смрти, што се сада не чини, а исто је прописано Законом о матичном регистру.

Чланом 99. мења се став 2. члана 276. тако да се уводи обавеза органа старатељства да без одлагања достави решење о поништењу новог уписа рођења усвојеника матичару.

Чланом 100. допуњује се члан 280. тако што се додаје нови став 3., према коме суд може да, поштујући истражно начело у овим поступцима, у спору за издржавање по службеној дужности одреди привремене мере у складу са законом који уређује извршење и обезбеђење, ради отклањања ненадокнадиве штете. Суд ће имати законско овлашћење да по службеној дужности, на основу релевантних чињеница, у поступку одреди привремене мере ради спречавања ненадокнадиве штете по дете или другог члана породице.

Чланом 101. допуњује се члан 282. додавањем после става 2. нових ставова 3. и 4. којим се прописује сврха вођења евиденције и документације о издржаваним лицима, чиме се врши усклађивање Породичног закона са Законом о заштити података о личности. Одредбом члана 100. Закона о заштити података о личности ("Службени гласник РС", бр.87/18) прописана је обавеза усклађивања других прописа са овим законом. Чл. 14. и 12. наведеног закона, прописано је да се основ за обраду података у циљу поштовања правних обавеза руковођаца као и када је обрада неопходна у циљу обављања послова у јавном интересу или извршавања законом прописаних овлашћења руковођаца одређује законом, да се сврха обраде одређује законом као и обавеза поштовања правила о сразмерности обраде у односу на циљ који се намерава остварити. Чланом 14. је прописано и да се могу прописати и услови за дозвољеност обраде од стране руковођаца, врста података који су предмет обраде, лица на које се подаци о личности односе, лица којима се подаци могу открити и сврха њиховог откривања, ограничења која се односе на сврху обраде, рок похрањивања и чувања података, као и друге посебне радње и поступак обраде, укључујући и мере за обезбеђивање законите и поштене обраде (уколико се ови елементи не пропишу законом морају се прописати правилником).

Чланом 102. допуњује се члан 285. тако да се после става 2. додаје нови став 3. којим се прописује обавеза суда да у поступку за заштиту од насиља у породици по службеној дужности одреди привремене мере у складу са законом који уређује извршење и обезбеђење, ради спречавања насиља или отклањања ненадокнадиве штете.

Чланом 103. допуњује се члан 287. тако да се после става 2. додају нови ст. 3. и 4. којим се прописује обавеза суда да у пресуди којом је због насиља у породици издао налог за иселење из породичног стана или куће родитеља који врши родитељско право истовремено одлучи и о одржавању личних односа детета и тог родитеља. На овај начин се омогућава остваривање права детета на одржавање личних односа са родитељем са којим дете неће живети одређено време, тј. родитељем коме је изречена мера заштите од насиља у породици у односу на другог члана породице. Осим тога, суд може у пресуди којом је одредито једну или више мера заштите од насиља у породици одлучити и о заштити права детета, вршењу односно лишењу родитељског права, што према важећим одредбама није могуће.

Чланом 104. извршена је допуна, тако што је после члана 288. додат нови назив члана „Праћење извршења изречене мере за заштиту од насиља у породици“ и нови члан 288а који прописује обавезу суда да доставља одлуку о изрицању мере за заштиту од насиља у породици: странкама у поступку, жртви насиља у породици, надлежном основном јавном тужилаштву које координира групом за координацију и сарадњу у спречавању насиља у породици по месту превилашта жртве, органу старатељства и полицији. Суд који је донео одлуку о изрицању мере за заштиту од насиља у породици дужан је да прати њено извршење преко јавног тужилаштва наведеног у ставу 1. овог члана, који о реализацији мере обавештава суд најмање на свака два месеца. Допуне овог члана увођењем одредби о праћењу изречених мера заштите од насиља у породици су у функцији ефикаснијег пружања заштите, помоћи и подршке жртвама насиља у породици. На овај начин обезбеђује се активна улога суда и других органа у заштити жртве насиља и након доношења судске одлуке. Овакво решење је у складу са одребама Закона о спречавању насиља у породици („лужбени гласник РС”, бр. 94/16, 10/23 - др. закон) у делу који се односи на пружање заштите и помоћ и подршку жртве насиља (сачињавање плана заштите и подршке и помоћи жртви насиља на групи за координацију и праћење извршења планираних мера и активности).

Чланом 105. допуњује се члан 289. такош што се после става 2. додају нови ст. 3. и 4. којим се прописује сврха вођења евиденције и документације о лицима према којима је насиље извршено, тако и о лицима против којих је одређена мера заштите, чиме се врши усклађивање Породичног закона са Законом о заштити података о личности. Одредбом члана 100. Закона о заштити података о личности ("Службени гласник РС", бр.87/18) прописана је обавеза усклађивања других прописа са овим законом. Чл. 14. и 12. наведеног закона, прописано је да се основ за обраду података у циљу поштовања правних обавеза руковоаца као и када је обрада неопходна у циљу обављања послова у јавном интересу или извршавања законом прописаних овлашћења руковоаца одређује законом, да се сврха обраде одређује законом као и обавеза поштовања правила о сразмерности обраде у односу на циљ који се намерава остварити. Чланом 14. је прописано и да се могу прописати и услови за дозвољеност обраде од стране руковоаца, врста података који су предмет обраде, лица на које се подаци о личности односе, лица којима се подаци могу открити и сврха њиховог откривања, ограничења која се односе на сврху обраде, рок похрањивања и чувања података, као и друге посебне радње и поступак обраде, укључујући и мере за обезбеђивање законите и поштене обраде (уколико се ови елементи не пропишу законом морају се прописати правилником).

Чланом 106. врши се допуна, тако што се после члана 291. додаје нови назив члана: „Искључивање јавности“ и нови члан 291а. којим се прописује да је у поступку пред органом који је у вези са породичним односима јавност искључена. Ова одредба не постоји у Породичном закону, а постоји одредба која искључује јавност из судских поступака. Прописано је искључење јавности у чл. 206. у судским поступцима, а овом допуном се уводи такво искључење и у административним поступцима који су у вези са породичним односима (усвојење, хранитељство, старатељство, надзор над вршењем родитељског права, одређивање личног имена, и др.).

Чланом 107. мења се став 1. члана 292. којим се прописује могућност да будући супружници поднесу захтев за склапање брака и дипломатско конзуларном представништву у иностранству и прецизира стварно надлежан орган коме у Србији могу поднети такав захтев. У складу са чл. 9 и 103. Закона о општем управном поступку („Службени гласник РС”, бр. 18/16, 95/18 - аутентично тумачење и 2/23 – одлука УС), орган је дужан да по службеној дужности прибави податке из службених евиденција који су му потребни за одлучивање, те будући супружници нису дужни да

достављају извод из матичне књиге рођених и друге податке из службених евиденција, како прописује члан 292. став 3. Породичног закона, па је предложено брисање тог става.

У члан 108. се у члану 293. уместо матичара, који је функционално надлежан за предузимање радњи у поступку склапања брака, као стварно надлежан орган за доношење решења о одбијању захтева за склапање брака наводи се орган општинске управе, градске управе, односно градске управе града Београда, чиме се врши прецизирање и усклађивање закона.

Чланом 109. врши се измена у члану 296. став 1. тако да се термин „медицинска установа“ замењује термином „здравствена установа“, чиме се врши усклађивање са прописима из области здравствене заштите.

Чланом 110. мења се члан 303. брисањем ст. 2. и 3. Из разлога што је чланом 97. Закона о Матичном регистру („Службени гласник РС“, број 109/25), за који је предвиђена одложена примена истеком три године од дана његовог ступања на снагу (изузев одредаба чл. 47. и 92. овог закона) прописано је да даном почетка примене овог закона, престаје да важи члан 303. ст. 2. и 3. Породичног закона ("Службени гласник РС", бр. 18/05, 72/11 - др. закон и 6/15), следом чега је потребно ускладити Нацрт закона о изменама и допунама Породичног закона.

Чланом 111. у члану 304. став 2. мења се ради усклађивања са Законом о Матичном регистру. Чланом 47. прописан је начин достављања, односно прослеђивање извода страном дипломатско-конзуларном представништву у случају статусних промена страних држављана које су настале у Републици Србији и уписане у Матични регистар. У том смислу, потребно овај члан ускладити са новим концептом поступања који је узео у обзир обавезе утврђене билатералним уговорима, посебно водећи рачуна о лицима која су у статусу тражиоца азила и којима је одобрено право на азил, а све у циљу уједначеног поступања матичара.

Чланом 112. мења се став 2. члана 305. тако што се, поред органа старатељства и суда, додају и други субјекти - јавни бележник, дипломатско-конзуларно представништво Републике Србије у иностранству, у здравственој установи у којој је дете рођено, односно у здравственој установи која пријављује рођење детета, као органи пред којим се може дати изјава о признању очинства. У члану 305. није наведен јавни бележник као субјекат пред којим се може дати изјава о признању очинства, иако се у члану 51. Породичног закона он наводи као субјект пред којим се може признати очинство, а признање пред дипломатско-конзуларним представништвом Републике Србије у иностранству и у здравственој установи у којој је дете рођено, односно у здравственој установи која пријављује рођење детета је такође предвиђено као допуна у овом нацрту закона.

Чланом 113. мења се став 2. члана 314. тако да се прописује да орган старатељства доноси писмено решење о утврђивању опште подобности за усвојење детета и будућих усвојитеља на основу налаза и стручног мишљења психолога, педагога, социјалног радника и правника. Измена је унета у циљу обезбеђивања правне сигурности детета чија се општа подобност утврђује. Актуелно решење је да се општа подобност за усвојење наведених субјеката утврђује вануправним актом - закључком тима стручњака органа старатељства.

Чланом 114. извршена је измена става 1. члана 316., у циљу исправљања грешке у важећој одредби, према којој орган старатељства уноси податке у Јединствени регистар усвојења, иако је то овлашћење министарства надлежног за породичну заштиту, које води поменути регистар на основу члана 316. став 2. Породичног закона. Осим тога, члан 316. је допуњен новим ст. 3. и 4. којим је прописана сврха вођења Јединственог личног регистра усвојења, чиме се врши усклађивање

Породичног закона са Законом о заштити података о личности. Одредбом члана 100. Закона о заштити података о личности ("Службени гласник РС", бр.87/18) прописана је обавеза усклађивања других прописа са овим законом. Чл. 14. и 12. наведеног закона, прописано је да се основ за обраду података у циљу поштовања правних обавеза руковоаца као и када је обрада неопходна у циљу обављања послова у јавном интересу или извршавања законом прописаних овлашћења руковоаца одређује законом, да се сврха обраде одређује законом као и обавеза поштовања правила о сразмерности обраде у односу на циљ који се намерава остварити. Чланом 14. је прописано и да се могу прописати и услови за дозвољеност обраде од стране руковоаца, врста података који су предмет обраде, лица на које се подаци о личности односе, лица којима се подаци могу открити и сврха њиховог откривања, ограничења која се односе на сврху обраде, рок похрањивања и чувања података, као и друге посебне радње и поступак обраде, укључујући и мере за обезбеђивање законите и поштене обраде (уколико се ови елементи не пропишу законом морају се прописати правилником).

Чланом 115. брисан је став 3. члана 317. којим је прописано да се избор будућих усвојитеља не врши се ако усвојитељи и родитељ односно старатељ детета споразумно изврше избор и ако орган старатељства процени да је такав споразум у најбољем интересу детета. Предвиђајући могућност означавања и споразумног избора, законодавац није имао интенцију да коришћење тих овлашћења родитеља или старатеља постане учестала пракса, којом се крше друге одредбе Породичног закона о усвојењу. Давање сагласности родитеља са означавањем усвојитеља у складу са чланом 95. Породичног закона представља елемент родитељског права и поштује се као елемент родитељског права под условом да је то право изведено из дужности родитеља и вршено само у мери која је потребна за заштиту личности, права и интереса детета (члан 67. Породичног закона). Брисањем дела наведене одредбе укида се овлашћење родитеља да у изјави на записник којим се саглашава са усвојењем детета означити будуће усвојитеље за дете. Родитељ и даље има право да се сагласи са усвојењем детета и тиме се одрекне вршења родитељског права, али избор усвојитеља за дете може вршити искључиво орган старатељства, водећи рачуна о најбољем интересу детета. У пракси усвојења у Републици Србији се показало да су родитељи врло ретко користили овлашћење да склапају споразуме о усвојењу. То право су углавном покушавали да злоупотребе, у циљу избегавања прописане процедуре избора усвојитеља, задовољавања сопствених потреба и интереса и потреба и интереса лица која су означавали као усвојитеље, а не потреба и интереса детета. Како би се спречили случајеви злоупотреба, Министарство рада и социјалне политике је 17.07.2007. године дало центрима за социјални рад – органима старатељства мишљење, које је и даље на снази, о примени члана 95. став 2. и чл. 317. став 3. Породичног закона, које детаљније уређује ово питање.

Чланом 116. измењен је став 1. члана 318. тако да је прописано да орган старатељства који је изабрао будуће усвојитеље доноси писмено решење о упућивању детета изабраним усвојитељима ради узајамног прилагођавања, осим ако је усвојитељ лице које има уобичајено боравиште у иностранству. Чланом 109. допуњен је члан 318. тако што су после става 2. додати нови ст. 3. и 4. којима је прописано да се решење о прилагођавању, у случајевима када је за усвојитеља изабрано лице које само живи или супружници или ванбрачни партнери од којих један прелази законом дозвољену разлику у годинама у односу на будућег усвојеника или страни државалаанин са уобичајеним боравиштем у Републици Србији, доноси уколико је пре тога дата дозвола за заснивање усвојења од стране министра надлежног за породичну заштиту. Жалбу против решења о упућивању детета на међусобно прилагођавање могу изјавити изабрани усвојитељи и старатељ усвојеника, министарству надлежном за породичну заштиту у року од 15 дана од дана пријема решења. Важећа одредба не садржи којом одлуком се дете упућује на међусобно прилагођавање ни право на жалбу. Упућивање на прилагођавање се у пракси врши решењем, а садашњи члан 318. нема о томе експлицитну одредбу. Ново решење је важно, с обзиром да будући усвојитељи на

основу ће могу остварити друга права у складу са законом (нпр. право на одсуство са рада ради неге детета које је на међусобном прилагођавању, у складу са Законом о раду). Осим тога, у члану 318. није прецизирано да ли се одлука о упућивању детета на узајамно пруйагођавање доноси пре или након давања дозволе министра за усвојење детета, па је, ради регулисања тог питања додат став 4.

Чланом 117. допуњује се члан 320. новим ставом 2. којим се прописује да уколико су за дете изабрани усвојитељи са уобичајеним боравиштем у иностранству, усвојење се не може засновати пре истека рока од 15 дана од дана првог контакта између детета и усвојитеља у Републици Србији. Одредба којом се уводи рок трајања поступка међународног усвојења је у функцији квалитетнијег праћења контаката детета и будућих усвојитеља, доношења одлуке о усвојењу која је у најбољем интересу детета и остваривања правне сигурности усвојеника и усвојитеља.

Чланом 118. извршена је измена у члану 323. став 2. којим се укида службена тајна код усвојења и прописује да се поверљивост података садржаних у евиденцији и документацији о усвојењу обезбеђује се у складу са законом који регулише заштиту података о личности. Измена је извршена ради усклађивања са Законом о тајности података који не садржи одредбе о службеној тајни.

Чланом 119. допуњен је члан 327. новим ст. 2. и 3. којима се прописује сврха вођења евиденције и документације о усвојењу, чиме се врши усклађивање Породичног закона са Законом о заштити података о личности. Одредбом члана 100. Закона о заштити података о личности ("Службени гласник РС", бр.87/18) прописана је обавеза усклађивања других прописа са овим законом. Чл. 14. и 12. наведеног закона, прописано је да се основ за обраду података у циљу поштовања правних обавеза руковоаца као и када је обрада неопходна у циљу обављања послова у јавном интересу или извршавања законом прописаних овлашћења руковоаца одређује законом, да се сврха обраде одређује законом као и обавеза поштовања правила о сразмерности обраде у односу на циљ који се намерава остварити. Чланом 14. је прописано и да се могу прописати и услови за дозвољеност обраде од стране руковоаца, врста података који су предмет обраде, лица на које се подаци о личности односе, лица којима се подаци могу открити и сврха њиховог откривања, ограничења која се односе на сврху обраде, рок похрањивања и чувања података, као и друге посебне радње и поступак обраде, укључујући и мере за обезбеђивање законите и поштене обраде (уколико се ови елементи не пропишу законом морају се прописати правилником).

Чланом 120. извршена је измена члана 328. Изменама се предвиђа поступак утврђивања опште подобности за хранитељство, право на жалбу на решење о престанку хранитељства и сврха вођења евиденције и документације о хранитељству, чиме се врши усклађивање Породичног закона са Законом о заштити података о личности. Одредбом члана 100. Закона о заштити података о личности ("Службени гласник РС", бр.87/18) прописана је обавеза усклађивања других прописа са овим законом. Чл. 14. и 12. наведеног закона, прописано је да се основ за обраду података у циљу поштовања правних обавеза руковоаца као и када је обрада неопходна у циљу обављања послова у јавном интересу или извршавања законом прописаних овлашћења руковоаца одређује законом, да се сврха обраде одређује законом као и обавеза поштовања правила о сразмерности обраде у односу на циљ који се намерава остварити. Чланом 14. је прописано и да се могу прописати и услови за дозвољеност обраде од стране руковоаца, врста података који су предмет обраде, лица на које се подаци о личности односе, лица којима се подаци могу открити и сврха њиховог откривања, ограничења која се односе на сврху обраде, рок похрањивања и чувања података, као и друге

посебне радње и поступак обраде, укључујући и мере за обезбеђивање законите и поштене обраде (уколико се ови елементи не пропишу законом морају се прописати правилником).

Чланом 121. додат је нови члан 328а, који омогућава формирање Јединственог личног регистра хранитељства који би садржао евиденцију података о будућим хранитељима за које је утврђено да су подобни за хранитељство (општа подобност хранитеља) и деци за коју је утврђено да су подобна за хранитељство (општа подобност детета за хранитељство).

Чланом 122. измењен је став 2. члана 331. на начин да се укида службена тајна код старатељства и прописује да се поверљивост података садржаних у евиденцији и документацији о старатељству обезбеђује се у складу са законом који регулише заштиту тајности података и законом о заштити података о личности. Измена је извршена ради усклађивања са Законом о тајности података који не садржи одредбе о службеној тајни.

Чланом 123. измењен је став 2. члана 332. којим се прописује да орган старатељства доноси привремено решење уместо привременог закључка о обезбеђењу смештаја штићеника у року од 24 сата од тренутка када је обавештен о постојању потребе за старатељством. Тиме се врши усклађивање Породичног закона са одредбама Закона о општем управном поступку ("Службени гласник РС", бр.18/16, 95/18 – Аутентично тумачење, 2/23 – УС). Чланом 205. став 4. Закона о општем управном поступку прописано је да се о извршењу ради обезбеђења доноси привремено решење о обезбеђењу, а члан 214. став 1. истог закона прописује да се посебни закони који уређују посебна питања управног поступка у појединим управним областима морају ускладити са одредбама Закона о општем управном поступку. Чланом 116. измењен је и став 4. члана 332., тако што је прописано да орган старатељства доноси решење о стављању под старатељство у року од 30 дана од пријема судске одлуке о ограничењу пословне способности, уместо о лишењу пословне способности пунолетног лица, што је усклађивање са новим институтом ограничења пословне способности који се уводи овим нацртом.

Чланом 124. измењен је став 1. члана 335. тако да је дата могућност штићенику да поднесе притужбу органу старатељства на рад старатеља у сваком случају, без обзира на то да ли је штићеник способан да расуђује. Укида се медицински концепт „способности за расуђивање“, који је напуштен и код нормирања института ограничења пословне способности.

Чланом 125. измењен члана 337. тако да је дата могућност штићенику да поднесе жалбу надлежном министарству против решења о престанку старатељства, из истих разлога наведених у члану 128. овог нацрта.

Чланом 126. измењен члана 338. тако да је дата могућност штићенику да поднесе притужбу надлежном министарству на рад органа старатељства у сваком случају, из истих разлога наведених у чл. 128. и 129. овог нацрта.

Чланом 127. допуњен је члан 340. новим ст. 2. и 3. којим је уведена сврха вођења евиденције и документације код старатељства, чиме се врши усклађивање Породичног закона са Законом о заштити података о личности. Одредбом члана 100. Закона о заштити података о личности ("Службени гласник РС", бр.87/18) прописана је обавеза усклађивања других прописа са овим законом. Чл. 14. и 12. наведеног закона, прописано је да се основ за обраду података у циљу поштовања правних обавеза руковооца као и када је обрада неопходна у циљу обављања послова у јавном интересу или извршавања законом прописаних овлашћења руковооца одређује законом, да се сврха обраде одређује законом као и обавеза поштовања правила о сразмерности обраде у односу

на циљ који се намерава остварити. Чланом 14. је прописано и да се могу прописати и услови за дозвољеност обраде од стране руковођа, врста података који су предмет обраде, лица на које се подаци о личности односе, лица којима се подаци могу открити и сврха њиховог откривања, ограничења која се односе на сврху обраде, рок похрањивања и чувања података, као и друге посебне радње и поступак обраде, укључујући и мере за обезбеђивање законите и поштене обраде (уколико се ови елементи не пропишу законом морају се прописати правилником).

Чланом 128. допуњен је члан 341. додавањем новог става 4. којим се прописује да сукоб месне надлежности између центара за социјални рад - органа старатељстава у посебним управним поступцима у вези са породичним односима решава министар надлежан за породичну заштиту. Одредбом члана 68. став 6. Закона о социјалној заштити („Службени гласник РС", бр. 24/11, 117/26 – УС) прописано је да сукоб надлежности центара за социјални рад у области социјалне заштите решава министар надлежан за социјалну заштиту.

Чланом 129. измењен је ства 1. члана 345. тако да приписује да презиме детета одређују родитељи према заједничком презимену оба родитеља, презимену једног од родитеља или презимену оба родитеља уколико родитељи немају заједничко презиме. Измена члана је извршена с обзиром на постојање дилема у примени актуелно важеће одредбе у погледу дела одредбе који се односи на презиме „оба родитеља“. Осим тога, прихваћена је препорука Повереника за равноправност да дете има право на презиме које ће садржати презиме и једног и другог родитеља и у случају када се та презимена разликују.

Чланом 130. измењена је тачка 3) става 1. члана 347. тако да је прописано да нема право на промену личног имена лице које променом личног имена може избећи или знатно отежати извршење неке своје законске обавезе, или очигледно злоупотребљава право на промену личног имена. Изменом је брисана „намера“, као субјективни елемент, коју је матичар дужан да утврђује у поступку промене личног имена на основу важеће одредбе члана 347. Изменама се уводи објективни критеријум – избегавање или знатно отежавање извршења било које законске обавезе. Осим тога, уводи се елемент „очигледне злоупотребе, с обзиром на постојање случајева злоупотребе права на промену личног имена (вишеструке промене) у циљу остваривања одређених интереса лица које је поднело захтев за промену личног имена.

Чланом 131. измењен је став 2. члана 348. којим се прописује да супружник који је променио презиме склапањем брака може у року од 60 дана од дана уписа чињенице престанка брака у матичну књигу венчаних узети презиме које је имао пре склапања брака. Почетак рока за промену презимена почиње да тече од дана уписа чињенице престанка брака у матичну књигу венчаних, а не од дана правноснажности пресуде, чиме се омогућава лицима којима је брак престао одлуком суда у иностранству да након признања стране судске одлуке у Србији и уписа чињенице престанка брака у матичну књигу рођених изврше промену презима у року од 60 дана од дана уписа у матичну књигу. До сада то није било могуће, с обзиром да рок почиње да тече од дана правоснажности пресуде о разводу брака.

Чланом 132. измењен је став 2. члана 349. којим се прописује да се презиме усвојеног детета може променити према заједничком презимену оба усвојитеља, презимену једног од усвојитеља или презимену оба усвојитеља уколико усвојитељи немају заједничко презиме. Одредба у нацрту јасније прописује које презиме може добити усвојено дете, аналогно начину на који родитељи одређују личног име детету, у смислу члана 345. Породичног закона.

Чланом 133. измењен је члан 350. Уместо досадашње одредбе да се захтев за промену личног имена подноси искључиво општинској управи по мести пребивалишта подносиоца захтева, изменом се прописује да се захтев, осим по том критеријум, може поднети по другим критеријумима из Закона о општем управном поступку, чиме се врши усклађивање Породичног закона са Законом о општем управном поступку, у смислу члана 214. Законом о општем управном поступку. Нацртом је прописана и месна надлежност органа старатељства према пребивалишту, односно боравишту детета, за одлучивање по захтеву родитеља за промену личног имена детета када са тим није сагласан други родитељ. Орган старатељства на чијој територији месне надлежности живи дете је у најближој вези са дететом и најбоље може проценити најбољи интерес детета у поступку промене личног имена детета.

Чланом 134. додаје се нови члан 357а. којим садржи прелазну одредбу да ће се судски односно управни поступак који је покренут по одредбама Породичног наставити према одредбама овог закона, осим ако је до дана почетка примене овог закона донета првостепена одлука. Ако је до дана почетка примене овог закона донета првостепена одлука, поступак ће се наставити према одредбама Породичног закона. Ако после почетка примене овог закона буде укинута првостепена одлука из става 2. овог члана, даљи поступак спровешће се према одредбама овог закона.

Чланом 135. после члана 363. додаје се нови члан 363а којим се предвиђа да даном почетка примене овог закона престају да важе одредбе Главе четврте (Продужење родитељског права) и Главе шесте (Давање дозволе за ступање у брак) Закона о ванпарничном поступку које се односе на давање сагласности малолетном лицу за склапање брака, а остају на снази одредбе о давању сагласности тазбинским сродницима за склапање брака. Осим тога, предвиђено је да даном почетка примене овог закона, на судске поступке за ограничење и престанак ограничења пословне способности сходно ће се примењивати одредбе закона Закона о ванпарничном поступку којим је уређен поступак лишења пословне способности. Одредбе Закона о ванпарничном поступку које се односе на лишење пословне способности, ускладиће се са одредбама овог закона које се односе на ограничење и престанак ограничења пословне способности у року од годину дана почетка примене овог закона, а допуне Закона о ванпарничном поступку одредбама које уређују ванпарнични поступак за давање сагласности малолетном лицу старијем од 16 године које је постало родитељ за стицање пословне способности, биће донете у року од годину дана од дана почетка примене овог закона. Родитељи који су, до дана ступања на снагу овог закона, стекли продужено родитељско право на основу члана 85. Породичног закона настављају да користе то право у складу са одредбама наведеног закона. Одредбе закона којима се регулишу права лица лишених пословне способности, ускладиће се са одредбама овог закона које регулишу ограничење пословне способности у року од две године дана од дана почетка примене овог закона. Одредбе чл. 225. ст. 4, чл. 226. ст. 5, чл. 272. ст. 5 и чл. 273. ст. 4. овог закона, примењују се од дана почетка примене Закона о матичном регистру. Подзаконски прописи чије је доношење предвиђено овим законом и усаглашавање важећих подзаконских аката са изменама и допунама овог закона, извршиће се у року од шест месеци од дана почетка примене овог закона. Предвиђено је да закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике.", а примењује се од 1. септембра 2026. године.

IV. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЗАКОНА

За спровођење Закона о изменама и допунама Породичног закона нису потребна финансијска средства.

